

בזמן שישנתם היהודים הפכו למיעוט בא"י

גלעד הירשברגר, סיון הירש־הפלר ושאל אריאלי

20:00, 04 באוגוסט 2022 עודכן ב-20:00, 04 באוגוסט 2022

עקוב 

ב"הצהרת ירושלים" שעליה חתמו בחודש שעבר נשיא ארצות הברית ג'ו ביידן, וראש הממשלה יאיר לפיד, ובה ביידן מצהיר על מחויבותו האישית ארוכת השנים להסכם מדיני, נדחק פתרון שתי המדינות למשפט אחד לקראת סוף המסמך. הכדור בנוגע לעתיד הסכסוך הישראלי-פלסטיני נמצא אפוא בידי שני הצדדים, ובעיקר בידי ישראל. השאלה היא, האם ההנהגה הישראלית מובילה את מדינת ישראל באופן מודע ליעד לאומי אסטרטגי המקובל על החברה הישראלית — היהודית והערבית.

סקרים חדשים שערכנו מראים שהציבור הישראלי אינו מודע לכך שהמדינה צועדת לעבר מציאות שעלולה לערער את המפעל הציוני כולו, והוא לוקה בעיוורון לגבי האיומים העתידיים שיש בהם כדי להשפיע על גורלה ואופייה. יש להדגיש כי עד היום, בניגוד להחלטות רבות של התנועה הציונית ומדינת ישראל בנוגע לחלוקת הארץ — מכ"ט בנובמבר 1947 ועד "חזון השלום של טראמפ" מינואר 2020 — שום ממשלה בישראל לא קיבלה החלטה לאמץ את הפתרון של מדינה אחת, והכנסת מעולם לא דנה באפשרות כזאת.

על פי המינהל האזרחי, החל מ-2020, יהודים הם מיעוט — כ-49% — מכלל האוכלוסייה שממערב לירדן. זהו המהפך הדמוגרפי השני שחל בתוך פחות ממאה שנה — הראשון היה ב-1949, אחרי מלחמת העצמאות, שהפכה את היהודים לקבוצת הרוב במדינת ישראל, שהשתרעה על פני 78% משטח הארץ. אבל המהפך הדמוגרפי של 2020 עבר בשקט מפתיע, למרות הפוטנציאל הנפיץ שטמון בו.

סדרת סקרים שערכנו בארבע השנים האחרונות בחברה הישראלית מספקת תמונה מקיפה הן לגבי עמדות הציבור הישראלי (היהודי והערבי), והן לגבי תפישת המציאות שלו והבנתו את התהליכים המשמעותיים הרוחשים מתחת לפני השטח. רוב הציבור היהודי במדינה מגדיר עצמו ימני ומצביע למפלגות ימין, וזה משתקף ב-72 המנדטים של מפלגות הימין בכנסת ה-24. אולם רוב הציבור

היהודי גם מאמין שיש להיפרד מהפלסטינים.

בדקנו את תמיכת הציבור היהודי בפתרונות מדיניים שונים בשבעה סקרים שנערכו בשנים 2018-2022. הנשאלים התבקשו לציין איזו מארבע האפשרויות הם מעדיפים: הסכם מדיני עם הפלסטינים במתווה של שתי מדינות לשני עמים; היפרדות חד-צדדית ישראלית מהפלסטינים, הכוללת פינוי התנחלויות מבודדות, התכנסות מאחורי מכשול ההפרדה והישארות צה"ל בשטח עד להסדר קבע; סיפוח חד-צדדי של אזור יהודה ושומרון; המשך המצב הקיים.

בסקר האחרון שערכנו ביוני 2022 מצאנו כי יותר מ-60% מהיהודים תומכים בפתרונות של היפרדות מהפלסטינים (הסכם מדיני או היפרדות חד-צדדית) ורק 16% תומכים בסיפוח חד-צדדי של השטחים. אולם יש לציין שהתמיכה בהיפרדות מהפלסטינים נשחקת עם הזמן. ב-2018 כמעט שלושה רבעים מהציבור היהודי תמכו בהסכם מדיני או בהיפרדות, ומסקר לסקר מספרם הלך והצטמק. תומכי ההיפרדות לא עברו לתמוך בסיפוח חד-צדדי כי אם בהמשך המצב הקיים. לעומת כ-10% שתמכו באפשרות זו ב-2018, ב-2022 תמכו בה יותר מ-20%. התמיכה בסיפוח נותרה יציבה, למעט בפרק זמן קצר — בסוף 2019 ותחילת 2020 — שבו היא עלתה לכ-25%, ככל הנראה בשל תוכנית טראמפ והקריאה הגלויה של ראש הממשלה דאז, בנימין נתניהו, לספח שטחים לישראל.

בסקר קודם שערכנו ב-2020 ביקשנו לבדוק את הקשר בין תמיכה בפתרונות מדיניים שונים לבין הצבעה לשני הגושים הפוליטיים, ימין ושמאל, בבחירות שנערכו במאוס 2020. מצאנו שההצבעה לימין כמעט שאינה מוסברת על ידי תמיכה בסיפוח. לעומת זאת, התמיכה בפתרונות של היפרדות — שתי מדינות או היפרדות יזומה — ניבאה בצורה משמעותית את ההצבעה, כאשר תמיכה בשתי מדינות הסבירה את ההצבעה לגוש השמאל-מרכז ואילו תמיכה בהיפרדות ישראלית יזומה, הסבירה הצבעה לימין.

בסקר ביוני 2022 ראינו כי אף על פי שרוב הציבור מעדיף פתרונות היפרדותיים, הוא גם מאמין שהרוב אינו תומך בפתרון הזה. כלומר, הרוב מאמין שהוא מיעוט. הציבור היהודי גם סבור שהפלסטינים אינם מעוניינים בפתרון שתי המדינות, על אף על פי שסקרים ברשות הפלסטינית מלמדים כי למרות השחיקה שחלה עם הזמן בתמיכה בפתרון זה — הוא עדיין הפופולרי ביותר. עם זאת, גם הפלסטינים נסוגים מרעיון שתי המדינות, ואם בעבר רובם תמכו בפשרה עם ישראל, כיום תומך בה פחות משליש מהציבור הפלסטיני.

הציבור היהודי אינו מאמין שפתרון שתי המדינות עדיין בר השגה (יותר מ-60%) וההסבר השכיח ביותר לכך הוא שהוא סבור שאין וגם לא יהיה פרטנר פלסטיני. במקביל, הציבור היהודי מתנגד נחרצות לפתרון של מדינה אחת מן הים לירדן. בעוד שההתנגדות למדינה אחת דמוקרטית עם זכויות שוות ליהודים ולפלסטינים היא חריפה במיוחד (כמעט 80% מהציבור היהודי), ההתנגדות למדינה לא דמוקרטית שבה לפלסטינים יהיו זכויות תושב אבל לא זכויות אזרח מלאות היא מתונה יותר — רק 53% מתנגדים לאפשרות כזאת. עם זאת, כשליש מהציבור היהודי מוכן לקבל אפשרות של מדינה יהודית לא דמוקרטית מן הים ועד הירדן.

הציבור היהודי אינו מעוניין במדינה אחת, אבל כלל אינו מוטרד מהאפשרות שישראל תהפוך למדינה כזאת. הרוב (80%) חושבים שאנחנו רחוקים מאוד מאפשרות כזו או מאפשרות של מדינת אפרטהייד, ושאינן חשש שנגיע למצב כזה. פער כזה בין הלכי הרוח בעולם — הסבור שישראל מנהיגה מדיניות של אפרטהייד כלפי הפלסטינים — להלך הרוח של הציבור היהודי עשוי לשקף תפישה סובייקטיבית, ואי־הכרת המציאות הדמוגרפית מעידה על תפישה מעוותת של העובדות.

רוב הציבור היהודי מאמין שקיים רוב ברור — של 62% או יותר — של יהודים בין הים לירדן (בא"י המנדטורית, כולל שטח ישראל, הגדה המערבית ורצועת עזה). זאת, למרות שבפועל יש היום מיעוט יהודי בשטח ארץ ישראל המנדטורית. הפער הזה בולט לנוכח העובדה שאם תקום מדינה אחת, הרוב המוחץ של הציבור היהודי סבור שצריך להיות בה רוב — לפחות 70% — של יהודים כדי שהיא תוכל להמשיך ולהגדיר את עצמה כמדינה יהודית.

הציבור הערבי בישראל לעומת זאת, חושב שאנחנו קרובים למדינה אחת, ומחציתו סבור שאנחנו כבר במצב של מדינה אחת, שאין בה שוויון זכויות ליהודים ולערבים. הציבור הערבי מעדיף ברובו הסכם מדיני בין ישראל לפלסטינים, אבל בדומה לציבור היהודי, אינו מאמין שהסכם כזה עודנו אפשרי.

בשנתיים האחרונות כמעט נעלם הוויכוח הפוליטי בין מצדדי חלוקת הארץ לתומכים בארץ ישראל השלמה. הנושא ירד מהכותרות ונדמה שאין הוא מעניין יותר איש. בפועל, המציאות המשתנה אינה מצליחה לפרוץ את מסך ההכחשה. הסקרים שאנחנו עורכים לאורך שנים מלמדים כי הציבור הישראלי (וייתכן שגם ההנהגה) צועד בעיוורון לעבר מציאות שאינה חפץ בה כלל.

הישראלים אינם ערים לתהליך הזוחל של יצירת מדינה אחת שהם מתנגדים לה. הם מתכחשים למציאות הדמוגרפית שאינה מאפשרת את קיומה של מדינה יהודית ודמוקרטית בין הים לירדן; אינם מכירים את השינויים המשמעותיים בהלך הרוח העולמי ביחס ל"סטטוס קוו" ולא את הרגישות הגוברת בעולם כלפי חוסר שוויון.

יהושפט הרכבי כתב בספרו מ-1986, "הכרעות גורליות": "אני מכיר בזכות הדמוקרטית של היהודים בישראל להביא על עצמם התאבדות לאומית. אם כך יקרה, אלך עמם. אולם, ככל אשר לאל ידי אבקש להזהירם מכך". גם אנחנו מבקשים להציב מול הציבור וההנהגה תמרור אזהרה מפני האפשרות שישראל תהפוך למדינה אחת לא שוויונית בין הים לירדן. אנחנו לא מזהירים מפני מימוש הזכות הדמוקרטית של הציבור הישראלי לקבוע את גורלו, כי אם מפני היסחפות לא מודעת אל עבר מציאות שאינה חפץ בה, ושהמשלה והכנסת לא קיבלו החלטה לגביה. מדינת ישראל מפליגה בעיוורון לעבר קרחון, אבל ניתן עוד להתעורר, לשנות כיוון ולהימנע מלהתנגש בו.

פרופ' הירשברגר הוא מרצה לפסיכולוגיה באוניברסיטת רייכמן; פרופ' הירש-הפלר היא מרצה לממשל באוניברסיטת רייכמן; ד"ר אריאלי הוא מרצה מהחוג באוניברסיטת רייכמן

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

פלסטינים 